

Nr 159.

Av herr **Winberg**, om anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.

De erfarenheter, man fått de senaste åren i fråga om arbetslöshetens fruktansvärda verkningar, borde, synes det, ha medfört, att från statens sida skulle ha gjorts allt för att påskynda vidtagandet av sådana åtgärder, som för framtiden skulle skydda alla dem som bli oförvållat arbetslösa och ge dem möjligheter att leva en människovärdig tillvaro. Detta skulle i första hand kräva lösandet av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Denna fråga synes dock, trots företagna utredningar, komma att drunkna i den statliga byråkratin. Den nuvarande regeringen är givetvis också motståndare till denna frågas lösning och räknar säkert med all rätt på, att den därvidlag har de borgerliga riksdagspartiernas stöd.

*Kapitalistisk
arbetslöshets-
politik.*

Säkert är det också hopplöst att vänta sig, att den härskande klassen och dess representanter i det kapitalistiska samhället vilja vara med om att vidtaga tillfyllestgörande åtgärder för att eliminera arbetslöshetens följder. Arbetsköparintresset kräver, för att effektivt kunna hålla arbetslösheten nere, en stor svältande reservarmé av arbetslösa. De borgerliga och kapitalistiska elementen, som hittills helt behärskat den från statens sida förda arbetslöshetspolitiken, utgå därför ifrån, att det skall finnas en gräns mellan »normal» och »icke normal» arbetslöshet. När arbetslöshetssiffran kan betecknas som »normal», upphör också samhällets skyldighet att understödja de arbetslösa. Detta är ett vanligt kapitalistiskt betraktelsesätt på arbetslöshetsproblemet och har sin grund i den krassa klassegoism, som alltid kommer till uttryck i kapitalisternas s. k. socialpolitik. Detta förklarar också den reaktionära arbetslöshetspolitik, som förts från statens sida, vilken klart och tydligt inriktat sig på att tillgodose arbetsköparintressena. Undan för undan ha allt större grupper av arbetslösa avskurits från möjligheten att erhålla understöd i någon form, och all hjälpverksamhet för de arbetslösa är nu i stort sett ställd på avskrivning, trots att arbetslösheten fortfarande är omfattande och på sista tiden ökat i stället för minskat. Arbetsköparna utnyttja också det nuvarande läget på arbetsmarknaden för att med alla medel sträva till att sänka lönerna och försämra arbetsvillkoren. *Arbetslöshetskommissionen och dess underlydande organ ha gjorts till kampmedel i arbetsköparnas händer i deras kamp för att sänka arbetarnas levnadsstandard.*

Att den nuvarande regeringen icke skulle intaga någon annan ställning än Bihang till riksdagens protokoll 1924. 3 saml. 43 häft. (Nr 159—160.) 1

att tillmötesgå arbetsköparintresset, är naturligt. Den har i den framlagda statsverkspropositionen icke krävt något ytterligare anslag för arbetslöshetens bekämpande. Den har visserligen ställt i utsikt, att vid en eventuell ökning av arbetslösheten längre fram möjligen skulle komma att framläggas en proposition om anslag ur rusdrycksmedelsfonden. Detta löfte, sett mot bakgrunden av den reaktionära arbetslöshetspolitik regeringen och arbetslöshetskommissionen fört, inger inga goda förväntningar och är ingen hjälp för arbetslöshetens offer.

Arbetslöshetens omfattning.

Är då läget på arbetsmarknaden sådant, att det kan motivera ett dylikt ställningstagande från statsmakternas sida? Alla socialt ansvars-kännande, som äro medvetna om arbetslöshetens sociala vådor och erkänna varje samhälls-individs rätt att leva en människovärdig tillvaro, måste svara nej. Enbart den officiella statistiken, som dock inte visar det verkliga läget, är tillräcklig för att göra klart, att man icke, såsom nu håller på att ske, kan avveckla statens hjälpverksamhet för de arbetslösa.

Visserligen kan man från årets början till oktober månad konstatera en kraftig minskning, men från 31 oktober till 30 november har en stark ökning på icke mindre än 16 procent ägt rum, en ökning som nu säkerligen är ännu större.

Enligt arbetslöshetskommissionens rapporter ha de arbetslösas antal under det gångna året varit följande:

31 januari	55,491
28 februari	49,150
31 mars	43,387
30 april	35,209
31 maj.....	24,093
30 juni.....	20,666
31 juli.....	19,105
31 augusti.....	15,800
30 september	12,700
31 oktober.....	11,900
30 november.....	13,800

Som förut nämnts, visa dessa siffror inte det verkliga läget, vilket även arbetslöshetskommissionen själv framhållit. Orsaken härtill är, att en mängd arbetslösa icke anmäla sig på arbetsförmedlingarna eller hos arbetslöshetskommittéerna. Ju mindre möjligheterna att erhålla understöd eller arbete ha blivit, desto större har också det antal arbetslösa blivit som icke anmält sig. För varje gång arbetslöshetskommissionen avskilt en arbetargrupp från understödsmöjligheter, så har detta medfört en minskning av arbetslöshetssiffran, men helt uppenbart endast en *skenbar* minskning.

En mera verklighetstrogen bild av förhållandena ge de uppgifter, som i början av januari lämnats av en del fackförbund. Enligt dessa uppgifter var arbetslösheten inom nämnda förbund under årets sista del följande:

<i>Fackförbund.</i>	<i>Antal arbetslösa.</i>
Grov- och Fabriksarbetarförbundet	10,453
Metallindustriarbetarförbundet.....	6,000
Livsmedelsindustriarbetarförbundet	900
Elektriska arbetarförbundet	550
Gruvarbetarförbundet	1,200
Gjuteriarbetarförbundet	571
Träarbetarförbunden.....	500
De förenade förbunden	450
Textilindustriarbetarförbundet.....	364
Bleck- och Plåtslageriarbetarförbundet	49

Antal arbetslösa 21,158

Detta är uppgifter från endast en del förbund. Från en hel mängd fackförbund, därav en del med betydande arbetslöshet, såsom t. ex. handelsarbetarförbundet och typografiska förbundet, saknas uppgifter. En mängd arbetslösa undandras, på grund av att de icke äro organiserade eller av andra orsaker, kontroll av fackförbunden. Det verkliga antalet arbetslösa är därför ännu större än den ovan angivna siffran. *Utan att göra sig skyldig till överdrift kan man anslå antalet arbetslösa för närvarande till cirka 30,000, således omkring dubbelt större antal än vad arbetslöshetskommissionens statistik visar.* Man kan således konstatera en ganska omfattande arbetslöshet, som därtill har kraftigt ökat under den senaste tiden.

Det är under sådana för arbetarklassen bekymmersamma förhållanden, som regeringen och arbetslöshetskommissionen beslutat vidtaga åtgärder, som ställa all hjälpverksamhet för de arbetslösa på avskrivning, vilket de senaste besluten från dessa myndigheter innebära. I och med augusti månad har all understödsverksamhet indragits, och den enda hjälp som kan erhållas är genom arbete vid nödhjälpsarbetena, vilka dock även ställts på avskrivning genom regeringens beslut, att Norrlands statsarbeten skola upphöra från 1 januari 1924 och Södra Sveriges statsarbeten från 1 mars 1924. Vidare har arbetslöshetskommissionen den 30 november beslutat, att hjälpverksamheten från 1 januari skall inskränkas till att i första hand endast gälla arbetslösa inom gruv-, järnbruks-, verkstads- och varvsindustrierna. Trots den ökade arbetslösheten är det således ett ytterst ringa fåtal av det verkliga antalet arbetslösa, som erhålla någon hjälp, vilket framgår av följande: Den sista november visar arbetslöshetskommissionens statistik 13,800 arbetslösa och 3,273 anställda vid de statliga nödhjälpsarbetena, *vilka siffror innebära, att arbetslösheten ökat med 16 procent, men antalet vid nödhjälpsarbetena anställda minskat med 1,545 personer.* För Stockholms stad finnas senare siffror, och där visar det sig, att av 1,030 arbetslösa sista november kunde 577 anvisas nödhjälpsarbete, men utav 1,024 arbetslösa vid nyåret kunde endast 362 anvisas arbete.

Åtgärderna för att hjälpa de arbetslösa.

Förhållandena vid nödhjälpsarbetena.

Den hjälp, det lilla fåtalet erhållit genom att anställas som nödhjälpsarbetare, måste dock i många fall anses problematisk, åtminstone gäller detta för dem som blivit anställda vid de statliga nödhjälpsföretagen. Förhållandena vid många av dessa företag ha varit olidliga. Dåliga bostäder, usel mat, olämpligt arbetsbefäl och en så dålig ersättning för arbetet, att den ibland inte räckt till för att täcka kostnaderna för maten. En föreställning om förhållandena kan man få av följande skildring, som är ett tjugotal arbetares från Norberg erfarenheter från nödhjälpsföretaget vid Maspelösa, Östergötland, där de erhållit arbete men varifrån de måste återvända på grund av de usla förhållandena. Skildringen lyder:

»Bostaden var genomusel. Inga innanfönster, stora springor i väggarna, så att blåsten hade fritt spelrum. Anordningen med uppvärmningen av baracken var också under all kritik. Det svåraste av allt var dock den massa ohyra, som fanns där. Vägglössen formligen krälade i massor i träbriksarnas springor. Och i sängkläderna, som hämtades från förrådet, var det även massor av dylika små djur. Råttor fanns det även gott om, de hade blivit tama som husdjur.

På morgonen dagen efter ankomsten serverades havregrynsgröt, som var dåligt kokt, samt sur mjölk. Till matsäck för middagen erhöll varje arbetare fyra skivor kusbröd och 25 gram margarin samt en halv liter mjölk, som naturligtvis var sur. *För denna »mat» skulle arbetaren betala 1: 50 kr. per dag. Maximiförtjänsten per dag vid detta nödhjälpsföretag är fastställd till kr. 2: 95. De flesta arbetare, som tidigare arbetat i Maspelösa, ha blivit skyldiga för maten, trots att de arbetat varje dag.*

Arbetarna från Norberg hänvände sig till arbetsbefälet med krav på att baracken skulle rensas från all ohyra samt i övrigt ombonas så att det vore möjligt bo där. Svaret blev nekande.»

Denna skildring kan kompletteras från en mängd andra, som alla blotta samma usla förhållanden. *Trots förut usla arbetsvillkor och förhållanden beslöt arbetslöshetskommissionen den 30 november att ytterligare försämra dem.* Den beslöt då, som den säger sig ha funnit nödvändigt ur sparsamhetssynpunkt, följande modifikationer beträffande förmånerna vid de statliga nödhjälpsarbetena:

1) Arbetare vid förläggningar skola hädanefter erlægga kr. 1: 50 per dag till Södra Sveriges statsarbeten för mat och logi i stället för tidigare 1 kr. per dag.

2) S. k. regndagsersättning får endast utgå vid fasta förläggningar. Densamma kan utgå med ett belopp av 20 öre timmen dock högst kr. 1: 50 per dag.

3) Endast familjeförsörjare få hädanefter komma i åtnjutande av ortstillägg.

4) Sjukersättning utgår lika för alla med kr. 1: 75 per dag, som sjukdomen varar.

Regeringen har i sitt ställningstagande till överklagandet av dessa beslut

ändrat dem dithän, att en höjning av matprisen i vissa fall får anstå till 1 mars 1924.

Arbetslöshetskommissionens 30:de-novemberbeslut ha i hög grad ökat harmen och förbittringen, icke blott bland de arbetslösa utan hos alla arbetare, mot arbetslöshetskommissionens reaktionära politik. Nödhjälpsarbetarna togo initiativet till en konferens, som avhölls i Stockholm i mitten av december. Den uppvaktade genom en kommitté regeringen och framhöll i sin skrivelse till denna bl. a.:

Nödhjälpsarbetarekonferensen i december.

»De som varje dag kunna livnära sig utan svårigheter, kunna väl ej tillnärmelsevis tänka sig in i det tröstlösa tillstånd, vari den mest fattiga av de fattiga, den arbetslöse, får finna sig. Och med de inkomster, som givas å nödhjälpsarbetena, ställer sig livet ohyggligt svårt även för dessa. *En familjefader får sålunda efter en veckas arbete på statligt nödhjälpsarbete alltför ofta komma hem till hustru och barn och meddela, att han ej har förtjänat mer än 10 à 20 kronor och ännu mindre. Detta betyder svält för familjen. För ungarlar är förhållandet enahanda. Deras förtjänst räcker i vanliga fall ej till mer än att täcka utgiften för maten på de fasta förläggningarna. I vissa fall räcker förtjänsten ej ens till detta. Att under sådana förhållanden dag för dag arbeta utan att få nödiga kläder på kroppen är att föra en tröstlös tillvaro, som kan giva anledning till en förtvivlan, som kan taga sig uttryck, vilka äro svåra att nu förutsäga. Tusentals kvinnor och barn ropa på mat och förbanna sin tillvaro.»*

Sedan i skrivelsen kritiserats arbetslöshetskommissionens egendomliga beslut att höja matpriserna samtidigt som arbetsförtjänsten sänkes, framhålles angående besluten om regndagsersättning och ortstillägg:

»Regndagsersättning skall, enligt arbetslöshetskommissionens direktiv, ej utgå för andra arbetare än de, som finnas vid fast förläggning. För vid dagkolonier sysselsatta arbetare, *som i vanliga fall äro försörjningspliktiga, skall ersättning ej utgå.* Det förefaller märkvärdigt, att ej ersättning utgår lika för alla. Med hänsyn till den ringa inkomst, som erhålles vid nödhjälpsarbetena, synes samma behov av ersättning föreligga för alla. Även ur andra synpunkter är det lika motiverat att utbetala sådan ersättning vid dagskolonierna som vid de fasta förläggningarna. Fördyringen av maten och indragningen av regnvädersersättningen drabbar så mycket hårdare, som ackordspriserna blivt nedsatta och arbetet försvåras på grund av tjäle och snö under vintermånaderna.

Genom borttagandet av ortstillägget för ungarlar omintetgör arbetslöshetskommissionen för icke familjeförsörjare att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen om barn utom äktenskapet. Efter arbetslöshetskommissionens beslut blir det omöjligt även för den mest ansvarsfulle och laglydige att fullgöra sina åligganden.»

Beträffande avstängningen av arbetslösa inom vissa grupper slutar skrivelsen med att framhålla, att denna åtgärd ur allmänmänsklig synpunkt är

oriktig. Svårigheterna för den som är arbetslös äro lika stora oavsett var den arbetslöse tidigare haft arbete. *På grund av arbetslöshetens utbredning och långvarighet är möjligheten att erhålla ens det minsta tillfälliga arbete nästan utesluten. Alla arbetslösa borde därför beredas möjlighet till utkomst, varigenom säkerligen sundare förhållanden bleve rådande inom samhällslivet.*

*Landsorga-
nisationens
ställning.*

Landsorganisationens sekretariat, som hos Kungl. Maj:t överklagat arbetslöshetskommissionens 30:de-novemberbeslut, har i sin skrivelse gett en beskrik av arbetslöshetspolitiken och framhåller i stort sett samma synpunkter som nödhjulsparbetarkonferensen. Landsorganisationens representantskap, bestående av representanter för de till landsorganisationen anslutna fackförbunden, som sammanträdde den 11—12 december för att behandla läget på arbetsmarknaden, har givit sin anslutning till de av sekretariatet framförda synpunkterna samt dessutom beslutat framhålla:

»att frågan om en avveckling av den provisoriska hjälporganisation, som tillsattes vid världskrigets utbrott, synes på grund av den osäkerhet, som präglar arbetsmarknaden, icke böra ske, förrän frågan om arbetslöshetsförsäkringen erhållit sin lösning.»

*Hjälp åt alla
oförvällat
arbetslösa.*

Den hittills förda arbetslöshetspolitiken är, som tydligt framgår av vad som ovan anförts, icke värdig ett civiliserat samhälle. Den kan inte heller motiveras annat än från en krass, kapitalistisk ståndpunkt. Arbetslöshetskommissionen motiverar sina senaste åtgärder med, att den ansåg det riktigt att anordna arbetslöshets hjälp i den omfattning, *»som låter sig genomföra vid en sparsam hushållning med de begränsade medel, som för närvarande stå till förfogande till ändamålet»*. När arbetslöshetskommissionen själv framhåller, att den har så få medel till sitt förfogande, att den måste driva en understödsverksamhet, som utestänger de flesta arbetargrupper från att erhålla hjälp, så förefaller det egendomligt, att den av regering och riksdag icke krävt att få ytterligare medel till sitt förfogande. Enda förklaringen därtill kan man finna däri, att det icke är social ansvarskänsla, som är vägledande för arbetslöshetskommissionens göranden, utan de rena klassintressena, arbetsköparintressena. En dylik politik är antisocial och måste leda till olycksdiga följder för hela samhällslivet. Var och en, som i bedömandet av arbetslöshetsfrågan låter leda sig av socialt ansvarskännande, måste säkerligen erkänna, att det icke är värdigt samhället att låta den arbetslöse, som är ett oskyldigt offer för bristerna i det nuvarande kapitalistiska samhällssystemet, lämnas vind för våg för att omkomma av svält och umbäranden. *Lösen för en sund arbetslöshetspolitik måste därför vara: samhället måste bereda varje oförvällat arbetslös en människovärdig tillvaro.*

*Arbetslöshets-
kommissionen
avskaffas.*

De krav, som framföras i denna motion, syfta också till att i någon mån bereda möjligheter till en sådan politik. Som en viktig förutsättning härför anse vi det nödvändigt med en omorganisering av den nuvarande hjälpverksamheten, som samtidigt skulle innebära en förenkling av den nuvarande apparaten. Arbetslöshetskommissionen avskaffas och ledningen för arbetslös-

hetsverksamheten lägges direkt under socialdepartementet. Denna åtgärd skulle möjliggöras därigenom, att kommunerna erhålla befogenhet att driva en självständigare arbetslöshetspolitik. Bibehållandet av arbetslöshetskommissionen kan i fortsättningen endast bli till hinder för ett förnuftigt och smidigt ordnande av arbetslöshetsverksamheten. Den har blivit ett ämbetsverk, som är byråkratiskt i ordets fulla bemärkelse, samt drar stora förvaltningskostnader. Vidare har i dess händer lagts en så stor befogenhet, att den praktiskt taget behärskar såväl den statliga som också den kommunala nödhjälpsverksamheten, en maktbefogenhet, som den på grund av sin sammansättning har använt till att föra en reaktionär verksamhet i arbetsköparnas intresse.

Kommunernas ökade befogenhet att understödja de arbetslösa måste anses vara ett oeftergivligt krav för en sund arbetslöshetspolitik. Det nuvarande tillståndet är olidligt. Kommuner, som ha både vilja och ekonomiska resurser, kunna ändock inte på grund av de nuvarande bestämmelserna göra något för de arbetslösa, utan äro fullständigt beroende av arbetslöshetskommissionen. De kunna icke varken kontant understödja eller bereda nödhjälpsarbete åt arbetargrupper, som av arbetslöshetskommissionen avstängts, lika litet som de kunna lämna högre lön vid nödhjälpsföretagen än den av kommissionen fastställda, hur välmotiverad en sådan åtgärd än är. Ett par fall, som under 1923 har behandlats av regeringsrätten, äro synnerligen belysande. Arbetslöshetskommittén i Motala socken hade till kommunalfullmäktige hemställt, att fullmäktige måtte ge kommittén tillstånd att till nödhjälpsarbetarna vid väganläggningen epidemisjukhuset—Holms bruks station, av kommunens beviljade medel få understödja den eller dem, som vore i behov av ekonomiskt bidrag på grund av arbetsförtjänstens knapphet. Kommunalfullmäktige tillstyrkte detta, men beslutet överklagades och upphävdes av regeringsrätten. — Kommunalfullmäktige i Ytterlännäs socken hade beslutat, »att för de genom sågverksöckouten arbetslösa sågverksarbetarna, som utan särskild hjälp av kommunen skulle falla fattigvården till last, i främsta rummet anordna sådant arbete, vars avkastning kan återkomma till kommunen, eller, där sådant icke kan åstadkommas, lämna understöd i den omfattning, att nöden kan hållas utanför dörren». I sammanhang härmed beslöto fullmäktige anslå 5,000 kronor till detta ändamål. Även detta beslut överklagades och har upphävts av regeringsrätten. Det är för övrigt flera kommuner, som fattat dylika beslut, vilka överklagats och i sinom tid väl komma att upphävas.

Kommunernas rätt att självständigt få ordna hjälpen till alla sina oförvällat arbetslösa genom att bereda dem arbete och, om detta ej låter sig göra, genom understöd bisträcka dem måste fastslås. Men icke blott rätten utan även skyldigheten för de olika kommunerna att på ett tillfredsställande sätt sörja för de oförvällat arbetslösa måste slås fast. Och intill dess en effektiv arbetslöshetsförsäkring beslutats och trätt i funktion, måste staten lämna kommunerna nödigt bidrag härför.

Den kommunala arbetslöshetspolitiken.

*Produktivt
arbete åt de
arbetslösa.*

Säkerligen förhåller det sig så, att en stor del av kommunerna ha möjlighet att anordna produktiva arbeten för sysselsättande av de arbetslösa inom sina egna områden. Dessa kommuner böra i så fall erhålla skäligt statsbidrag härför. För de fall, där kommunerna icke ha möjlighet att inom sina egna områden anordna dylika arbeten i tillräcklig utsträckning, böra deras övertaliga arbetslösa beredas arbete vid av staten igångsatta produktiva företag. Endast till sådana arbetslösa, som icke på detta sätt kunna beredas arbete, bör kontant understöd, genom kommunernas arbetslöshetskommittéer, utanordnas.

Genom en efter ovanstående riktlinjer väl avvägd fördelning mellan staten och kommunerna i fråga om skyldigheterna att understödja de arbetslösa kunna kommunernas bördor för arbetslöshetsverksamheten utjämnas och arbetskraften på ett ekonomiskt givande sätt utnyttjas. Huvudprincipen i kampen mot arbetslösheten bör vara, att de arbetslösa skola beredas arbete. Detta står också i full samklang med de krav och önskningsar de arbetslösa själva ha. Anordnande av statliga och kommunala produktiva arbeten i sådan utsträckning, att alla arbetslösa kunna beredas arbete, måste sålunda vara målet i vår arbetslöshetspolitik. *Men dessa arbeten måste ordnas på sådant sätt, att de icke bliva ett medel för arbetsköparna att pressa ned arbetarnas levnadsstandard.* Avtalsenliga löner vid de statliga och kommunala arbetena äro därför ett krav, som måste förverkligas, liksom att också storleken av de kontanta understöden, i de fall sådana finnas nödvändiga, måtte fastställas efter sådana grunder, att de arbetslösa och deras familjer icke behöva lida nöd.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag å 10 miljoner kronor att användas för understödjande av kommunala och anordnande av statliga produktiva arbeten för de arbetslösa, ävensom, i mån av behov, till understöd åt arbetslösa,

att riksdagen måtte besluta, att arbetslöshetskommissionen skall avskaffas samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiseras så, att ledningen därav lägges direkt under socialdepartementet och att kommunerna erhålla rätt att driva en självständigare arbetslöshetspolitik,

att riksdagen vid beviljande av ovannämnda anslag måtte fastställa sådana direktiv för hjälpverksamheten, att alla oförvållat arbetslösa skola i möjligaste mån beredas arbete vid av kommuner eller stat anordnade produktiva hjälparbeten och att, därest i något fall sådant arbete ej kan beredas de arbetslösa, dessa alltid beviljas tillräckligt understöd.

Stockholm den 21 januari 1924.

C. Winberg.